

Анотація

Івасюк І. Г. Значення похідних доказів для кримінально-процесуального доказування: питання теорії та практики. – Стаття.

У статті досліджується значення похідних доказів для кримінально-процесуального доказування з позиції теорії та практики їх застосування. Досліджуючи значення похідних доказів, автор вказує на їх суттєву роль, яку вони виконують у процесі кримінально-процесуального доказування, та виділяє їх характерні особливості.

Ключові слова: докази, доказування, кримінальне провадження, класифікація доказів, похідні докази.

Аннотация

Ивасюк И. Г. Значение производных доказательств для уголовно-процессуального доказывания: вопросы теории и практики. – Статья.

В статье исследуется значение производных доказательств для уголовно-процессуального доказывания с позиции теории и практики их применения. Исследуя значение производных доказательств, автор указывает на их существенную роль, которую они выполняют в процессе уголовно-процессуального доказывания, и выделяет их характерные особенности.

Ключевые слова: доказательства, доказывание, уголовное производство, классификация доказательств, производные доказательства.

Summary

Ivasyuk I. G. The value of derivative evidence criminal procedure proving: theory and practice. – Article.

In article are investigated meaning of derivative evidence criminal procedure proving from the position of the theory and practice of its application. Exploring the importance of derivative evidences author indicates their essential role which they perform in process of criminal procedure proving and points out their characteristic features.

Key words: evidence, proving, criminal proceedings, classification of evidence, derived evidence.

УДК 343.222.4:347.426.6(4/8)

І. М. Горбачова

ДЕРЖАВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЕНСАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Постановка проблеми. Узагальнюючи статистичні дані за період дії Кримінального кодексу України 2001 р. щодо компенсації спричиненої злочином шкоди можна дійти маловтішних показників. В Україні в більше 60% випадків вчиненим злочином заподіювалася майнова шкода, у 30% – фізична, у більше ніж 50% – моральна [1]. Лише в 25–30% випадків спричинення шкоди матеріальну шкоду було відшкодовано повністю, в 11% – частково, і в більше ніж 60% випадків не відшкодовано зовсім. Не останню роль у цьому відіграє недосконалість розвитку компенсаційної функції кримінально-правової політики України (яка вирішується переважно шляхом подання цивільного позову в кримінальному судочинстві).

Водночас світове співтовариство неодноразово наголошувало й наголошує зараз на необхідності приділення належної уваги питанням захисту жертв злочину, забезпечення компенсації в повному обсязі спричиненої злочином шкоди. Одними з вирішальних кроків у питанні вирішення проблеми відшкодування шкоди від злочину стали Європейська конвенція 1984 р. «Про компенсацію шкоди жертвам насильницьких злочинів», Рекомендації Європейського комітету ООН із проблем

боротьби зі злочинністю «Про положення жертви злочину в системі кримінального права й процесу» 1985 р., рішення VII конгресу ООН із попередження злочинності й поведження з правопорушниками 1985 р., Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою 1985 р. тощо [2, с. 39].

Європейська конвенція про відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів 1983 р. передбачає, окрім іншого, право на державну компенсацію для осіб, яким було спричинено серйозні тілесні ушкодження або погіршення здоров'я, які знаходяться в прямому зв'язку з умисним насильницьким злочином; для утриманців осіб, які загинули в результаті злочину, та інших [3, с. 83]. Цей нормативний акт вказує, що державна компенсація є винятковою, тобто вона виплачується лише тоді, коли відсутнє відшкодування шкоди з інших джерел (засобів злочинця, фондів соціального забезпечення, страхування). Декларація ООН 1985 р. також наголошує на справедливій реституції жертвам, їх сім'ям або утриманцям: «Урядам слід розглянути можливість включення реституції у свою практику, положення й закони в якості одного із заходів покарання в кримінальних справах на додаток до інших кримінальних санкцій (ст. 9) [4, с. 69]. У п. 12 вказаної Декларації щодо компенсації також говориться, що в тих випадках, коли компенсацію неможливо отримати в повному об'ємі від правопорушника або з інших джерел, державам слід вживати заходи щодо надання фінансової компенсації жертвам, які в результаті тяжких злочинів отримали значні тілесні ушкодження або істотно підірвали своє фізичне чи психічне здоров'я, сім'ям, зокрема утриманцям осіб, які померли або стали фізично чи психічно недієздатними в результаті такої віктимізації [4, с. 70]. Таким чином, міжнародні правові акти різного рівня закликають держави створити дієвий механізм відновлення порушених прав від злочину й компенсації спричиненої шкоди потерпілим та гарантувати державне забезпечення цього механізму. Більшість сучасних зарубіжних країн забезпечують державне гарантування компенсаційної функції кримінальної відповідальності. Тому дослідження зарубіжного досвіду в цій сфері є актуальним із погляду запозичення позитивних моментів для вдосконалення компенсаційної функції кримінальної відповідальності в Україні.

Стан дослідження. У кримінально-правовій науці компенсаційна функція кримінальної відповідальності в цілому висвітлювалася в роботах С.А. Александрова, П.В. Брусніцина, В.А. Булатова, І.А. Власенко, І.С. Власова, Н.А. Голованової, М.І. Володіна, Л.А. Воскобітової, М.І. Гошовського, Р.А. Сабітова, О.В. Грищука, І.В. Красницького, А.В. Єндольцевої, С.В. Землюкова. З.З. Зінатулліна, Х. Зер, Т.М. Ключанової, А.А. Лакеєва, Ж.В. Мандріченко, А.А. Менших, В.О. Навроцького, С.В. Щербака, А.В. Савченко, В.О. Тулякова, М.І. Хавронюка, М.В. Щедріна та інших учених. Питанням державних гарантій компенсаційної функції кримінальної відповідальності в літературі приділяється досить незначна увага, незважаючи на те, що за останні п'ять років до розгляду Верховної Ради України вже чотири рази надавалися законопроекти щодо правового забезпечення державної компенсації потерпілому спричиненої від злочину шкоди (які було відхилено через недосконалість визначення механізму формування фонду компенсації, підстав здійснення таких виплат).

Метою статті є визначення сучасних тенденцій окремих зарубіжних країн (Великобританії, США, ФРН, Франції, Республіки Сан-Марино, Республіки Польща та інших) у питанні правового регулювання й визначення підстав і порядку здійснення компенсаційних виплат потерпілому від злочину, у тому числі за рахунок спеціально створених державних або громадських фондів компенсації.

Виклад основного матеріалу. Світовій практиці відомі декілька видів відшкодування шкоди, завданої злочинцем: у порядку реституції (відновлення), державна компенсація шкоди, примирення й посередництво (медіація) [5, с. 197]. На думку В. Варкалло, принцип реституції витікає із самого поняття компенсаційної функції, що має на меті усунення майнової шкоди, а не збагачення потерпілого. Він пов'язаний з ідеєю порівняльної справедливості, особливою формою якої можна визнати відповідальність із відшкодування шкоди в її компенсаційній функції [6, с. 206]. Відшкодування шкоди, відновлення порушених прав потерпілого в кримінальному праві є однією зі складових охорони законних інтересів і прав осіб, які потерпіли від злочинних посягань. Відповідальність із відшкодування шкоди (у тому числі кримінально значимої) заповнює три взаємопов'язані функції кримінальної відповідальності: каральну, превентивно-відновну, компенсаційну [7, с. 67]. Значення компенсаційної функції полягає в тому, що всі різновиди юридичної практики націлюються на відшкодування будь-якої матеріальної, майнової або моральної шкоди, яку заподіяно протиправними діями окремим особам, соціальним групам, суспільству й державі в цілому [8, с. 308].

У межах запропонованої тематики предметом дослідження є державна компенсація шкоди від злочину в зарубіжних країнах. У більшості європейських країн профілактичні проекти «компенсація замість покарання», «примирення замість покарання» (кримінальні закони ФРН, Франції, Іспанії, США, Республіки Польща тощо) користуються широкою популярністю та мають щодо деяких видів злочинів ефективну попереджувальну дію.

Англійське законодавство передбачає також обов'язок відшкодування шкоди, заподіяної жертвам злочинів. До ухвалення Закону про кримінальну юстицію 1988 р. виплата компенсації з боку держави жертвам будь-яких насильницьких злочинів здійснювалася за спеціальною Програмою компенсації шкоди особам, які постраждали від злочинів (діяла у Великобританії з 1964 р.) [2, с. 39]. Закон про кримінальну юстицію 1988 р. надав Програмі компенсації шкоди особам, які постраждали від злочинів, статутного характеру. У ст. 108 цього закону було надано поняття «шкода від злочинів»: шкода, заподіяна або самим злочинцем, або діями, пов'язаними із затриманням чи спробою затримання злочинця або підозрюваного, а також із попередженням або спробою попередження злочину та допомогою, наданою констеблеві [9]. До злочинів, збиток від яких відшкодовується державою, цей закон відносить такі: згвалтування, напад, підпал, вибух із загрозою життя або майну, використання вогнепальної зброї з метою протидії арешту тощо, залякування й насильницькі заворушення, викрадення людей, незаконне позбавлення волі, інший злочин, спрямований з умислом на спричинення смерті або тілесних ушкоджень [10, с. 118]. Законом 1988 р. також було засновано Раду з компенсації шкоди від злочинів, яка є публічною корпорацією з незалежним майном.

Відповідно до положень Закону про повноваження кримінальних судів 2000 р. під час призначення покарання на додаток до будь-якого іншого покарання суди мають право видавати накази – Compensation orders against convicted persons [11], згідно з якими засуджені зобов'язуються виплатити компенсацію будь-якій особі, якій було завдано тілесних ушкоджень, витрати й шкоду в результаті злочину або ж сплатити витрати, пов'язані з похованням особи, чия смерть настала в результаті злочину. І.С. Власов, Н.А. Голованова наводять цікаві дані. У першій виданій інструкції в якості відправних засад видання таких наказів було запропоновано такі розміри компенсацій: за простий перелом носа – 550 фунтів стерлінгів; за перелом носа зі зміщенням – 850 фунтів стерлінгів; за втрату двох передніх зубів – 1 тис. 500 фунтів стерлінгів; за череворозтин – 2 тис. 750 фунтів стерлінгів; за зґвалтування (включаючи небезпеку зараження СНІДом) – 5 тис. фунтів стерлінгів; за шрам на обличчі неодруженого чоловіка (не менше дюйма) – 5 тис. фунтів стерлінгів; за шрам на обличчі незаміжньої жінки – 8 тис. фунтів стерлінгів тощо [12, с. 78].

Як вказує А.А. Лакеев, у США цей вид державної діяльності правильніше було б назвати державною підтримкою осіб, які постраждали від злочинів [2, с. 41]. США бере на себе відповідальність за безпеку своїх громадян і забезпечення правосуддя, і в разі порушення такого «контракту» злочинном потерпілі мають право вимагати державної компенсації шкоди.

У цій державі компенсація охоплює всі витрати: на консультацію (юридичну, психологічну), на медичну допомогу, на відшкодування тимчасової втрати заробітку. Уряд США розробив низку заходів, спрямованих на допомогу жертвам злочинів.

Ці заходи можна розділити на такі групи:

1) матеріальна компенсація – грошові виплати, які повинні сплатити або компенсувати медичну та іншу допомогу, необхідну постраждалій особі. Виплати здійснюються на основі спеціальних федеральних програм із Фонду допомоги жертвам злочинів (структурний підрозділ Міністерства фінансів США). Засоби Фонду допомоги жертвам злочинів накопичуються за рахунок штрафів, застав, митних зборів і судових витрат, які стягуються з порушників федеральних законів, і надходять не до бюджету, як, наприклад, у нашій державі, а на рахунок Федерального фонду допомоги жертвам [12, с. 85];

2) примусова реституція – під час проголошення вироку щодо підсудного, який визнається винним у скоєнні злочину, суд може винести постанову про реституцію [13, с. 85].

У ФРН діє спеціальний закон про захист і допомогу жертвам злочинів, існує велика кількість приватних служб допомоги жертвам злочинів. За даними депутата Бундестагу ФРН З. Каудера, фондом «Вайсринг» щорічно надається допомога потерпілим від злочинів у розмірі близько 10 млн євро. Питання про державну компенсацію шкоди у ФРН, окрім власне Кримінального кодексу ФРН, регулюється Законом «Про компенсацію жертвам насильницьких діянь» від 11.05.1976 р. (з наступними змінами). Відповідно до параграфа 1 цього закону особа, здоров'ю якої спричинено шкоду внаслідок умисного протиправного фізичного нападу на неї чи на іншу людину або під час правомірної оборони від такого нападу, може вимагати за це медичну й матеріальну компенсацію відповідно до норм Федераль-

ного закону про соціальне забезпечення (Bundesversorgungsgesetz) [14]. Також у Німеччині діє Закон про відшкодування шкоди жертвам злочинів (OEG) 1976 р. Цим законом держава гарантує особам, яким було спричинено шкоду здоров'ю в результаті вчинення проти них умисного злочину, лікування, пенсійне забезпечення або догляд відповідно до зробленої заяви.

Розвинена система відновлення прав жертв злочинів також у Франції. У цій країні система законів, які регулюють захист інтересів потерпілих і порядок виплати компенсації за заподіяну жертві злочину матеріальну й тілесну шкоду, сформувався в 70–80-х рр. ХХ ст. та регулювалася переважно положеннями трьох законів. Перший закон – «Про відшкодування шкоди за тілесну шкоду, заподіяну потерпілому злочинцем» – було ухвалено 03.01.1977 р. [15, с. 159]. Він увів до Кримінально-процесуального кодексу Франції нові норми, які регулюють питання виплати компенсацій потерпілим від злочину. Завдяки цьому стало можливим отримання потерпілим компенсації за заподіяну шкоду до того моменту, коли злочинця буде віддано до суду, що має право винести, крім основного вироку, ухвалу про відшкодування шкоди. Другим став Закон «Про посилення безпеки й захисту свободи особи» від 02.02.1981 р. У липні 1983 р. було ухвалено Закон «Про посилення захисту жертв злочинів», що вніс доповнення й зміни до Кримінального кодексу Франції та Кримінально-процесуального кодексу Франції. Зміни стосувалися відшкодування шкоди потерпілому від кримінальних злочинів, виконавець яких є невідомим або неплатоспроможним [16, с. 88]. Закон розширив коло осіб, які мають право на компенсацію: не лише особі, яка постраждала від злочину, а й особі, якій було завдано тілесної або моральної шкоди. Фактично держава, хоч із певними застереженнями, перейняла на себе зобов'язання з виплати потерпілим від злочину матеріальної компенсації, не ставлячи їх тепер у повну залежність від успіху слідства, результату судового процесу або платоспроможності винного. Згодом держава в регресному порядку стягує витрати з виплати шкоди потерпілому зі злочинця.

Не останню роль у підтримці потерпілих у Франції відіграють громадські організації, наприклад «Паризька допомога жертвам злочинів». У 1986 р. Декретом «Про відшкодування потерпілим збитків, заподіяних їм терористичними актами» було засновано Гарантійний фонд, основним і єдиним обов'язком якого є виплата матеріальної компенсації жертвам терористичних акцій. Засоби Гарантійного фонду поповнюються за рахунок щомісячних процентних відрахувань, які виплачуються страховими організаціями або агентствами із суми внесків за договорами страхування майна. Сума, що підлягає відрахуванню, щорічно переглядається й затверджується міністром економіки та фінансів.

Окрім положень кримінального законодавства Іспанії, спрямованих на забезпечення відшкодування заподіяної від злочину шкоди винною особою, існують також інші нормативні акти, які передбачають захист порушених прав потерпілих. Зокрема, главу 4 Органічного закону від 26.12.1984 р. присвячено питанням відшкодування шкоди потерпілим, спричиненої в результаті вчинених терористичних актів. Ці положення було істотно розширено Королівським указом від 13.11.1998 р. «Про регулювання відшкодування шкоди жертвам озброєних бандитських формувань і терористичних елементів». Цей указ вносить зміни до Органічного закону в частині

відшкодування шкоди потерпілим і розвиває ст. 55-2 Конституції Іспанії, що уповноважує уряд встановити відповідні нормативи для забезпечення належних умов із відшкодування шкоди під час спричинення тілесних ушкоджень як наслідків злочинних дій озброєних бандитських формувань або терористичних елементів. Потерпілі мають право на компенсацію з боку Генерального бюджету держави, що бере на себе відповідальність за наслідки вчинених, проте таких, що залишилися непокараними, злочинів, а також у випадках нанесення тяжких тілесних ушкоджень жертвам озброєних бандитських формувань і терористичних елементів [17, с. 109].

У питанні компенсації кримінальне законодавство Республіки Сан-Марино перекликається з положеннями німецького кримінального законодавства. Кримінальний кодекс Республіки Сан-Марино розрізняє реституцію (повернення майна), компенсацію потерпілому від злочину, а також компенсацію на користь держави, в рахунок погашення понесених витрат, і відносить компенсацію до видів кримінально-правових зобов'язань засудженого. Стаття 140 Кримінального кодексу Республіки Сан-Марино передбачає такі види зобов'язань: оплата на користь постраждалого витрат за лікування, понесених інститутом громадської безпеки за час хвороби; відшкодування майнової шкоди, фізичної чи моральної шкоди або повернення майна, яким він заволодів чи присвоїв собі; сплата потерпілому процесуальних витрат і витрат, пов'язаних із наданням юридичної допомоги, тощо [18].

Польське кримінальне законодавство також багате на заходи реституції й компенсації. Разом з іншими «кримінально-правовими заходами» ст. 39 Кримінального кодексу Республіки Польща передбачає обов'язок відшкодувати шкоду, грошову компенсацію (*nawiazka*), грошову виплату (*swiadczenie pieniezne*) [20, с. 239]. Держава забезпечує реституцію – відновлення в первинному стані порушених суспільних відносин, що виходить із положень ст. 45 Кримінального кодексу Республіки Польща. Обов'язок відшкодувати шкоду встановлюється судом за таких умов: засудження особи за злочин, що спричинив смерть, тяжкий розлад здоров'я, порушення діяльності органів тіла чи розлад здоров'я, за злочин проти безпеки руху або злочин проти довкілля, власності чи господарського обігу; за заявою потерпілого або іншої уповноваженої особи; зобов'язання відшкодувати шкоду повністю або частково. З 2000 р. в разі засудження винного за злочини (якщо особа своїми діями викликала катастрофу або безпосередню небезпеку катастрофи під час руху сухопутного, водного чи повітряного транспорту, що загрожує життю, здоров'ю багатьох людей або майну у великих розмірах, а також здійснене військовослужбовцем), вчинені під час управління ним механічним транспортним засобом, якщо він був у стані сп'яніння чи під впливом одурманюючого засобу або втік із місця події, суд ухвалює рішення про виплату грошової компенсації на користь установи чи громадської організації, якій доручено або яка відповідно до свого статуту зобов'язується надавати допомогу особам, які постраждали в транспортних подіях [20]. У такому випадку встановлено найбільший розмір грошової компенсації – від триразової до стократної мінімальної заробітної плати на момент винесення ухвали в першій інстанції.

Висновки. На підставі розглянутих правових положень США, Великобританії, Іспанії, ФРН, Франції, Республіки Сан-Марино та Польщі в частині врегулювання

реституції й компенсації шкоди, заподіяної злочином, можна зробити висновок, що інститут компенсації є ефективним інструментом захисту та відновлення порушених прав і свобод потерпілих від злочину. Його ефективність визначається тим, що в цих країнах механізм компенсації шкоди, заподіяної злочином, передбачає як судовий спосіб захисту, так і можливість отримання компенсації через відповідні спеціальні комісії й фонди або від держави. Практично в усіх розглянутих країнах закони передбачають, окрім безпосередньої компенсації (від злочинця – потерпілому), також компенсацію шкоди від держави (держави – потерпілому, винний – державі). Це дозволяє гарантувати компенсаційні виплати жертві злочину навіть у тих випадках, коли злочинця не виявлено, він є неплатоспроможним та немає необхідності чекати закінчення судового провадження.

Чинний Кримінальний кодекс України, на жаль, не передбачає ні в якості покарання, ні інших заходів кримінально-правового впливу компенсацію та реституцію як обов'язку особи, яка заподіяла шкоду. Аналіз низки норм Загальної та Особливої частини Кримінального кодексу України дозволяє говорити про те, що такі заходи передбачено в кримінальному праві України в якості або заохочувальних норм, або умов звільнення особи від покарання та його відбування (ст. ст. 45, 46, п. п. 2 і 21 ст. 66, п. 4 ч. 2 ст. 105, п. 1 ч. 1 ст. 76, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 289 та інші норми Кримінального кодексу України). Однак, як показує практика, шкода, заподіяна злочином, відшкодовується не завжди й не в повному обсязі. Отже, потерпілий або взагалі не отримує компенсацію спричиненої шкоди, або отримує в такому розмірі, що не покриває навіть третини спричинених збитків. Тому перспективним вбачається подальший розвиток в Україні як компенсаційної функції кримінальної відповідальності, так і забезпечення її державного гарантування.

Література

1. Бураковская Т.В. Для украинской Фемиды преступник интереснее, чем потерпевший / Т.В. Бураковская [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lenta.com.ua/571900.html>.
2. Лакеев А.А. Материальное возмещение вреда и помощь жертвам преступлений: проблемы, зарубежный опыт / А.А. Лакеев // Проблемы уголовной ответственности и наказания в условиях формирования правового государства : сб. науч. трудов / редкол. : А.А. Лакеев, Н.А. Огурцов, А.В. Сумачев, А.А. Чистяков. – Рязань : РВШ МВД РФ, 1994. – С. 38–46.
3. Европейская конвенция по возмещению ущерба жертвам насильственных преступлений (ETS № 116) от 24.11.1983 г. // Сборник документов Совета Европы в области защиты прав человека и борьбы с преступностью. – М. : СПАРК, 1998. – С. 81–85.
4. Декларация основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью : утвержденная Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН № 40/34 от 29.11.1985 г. – М. : Международные отношения, 1989. – 88 с.
5. Воскобитова Л.А. Судебная власть и медиация. Идеи восстановительного правосудия / Л.А. Воскобитова // Юридические аспекты конфликтологии : сб. статей / под ред. И.В. Петровой. – Ставрополь : ООО «Ванг», 2000. – С. 191–202.
6. Кривошеков Н.В. Возмещение вреда, причиненного преступлением в форме реституции / Н.В. Кривошеков // Уголовное судопроизводство: проблемы теории, нормотворчества и правоприменения : сб. науч. трудов / под ред. О.Г. Ковалева. – Рязань : Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний, 2006. – Вып. 1. – С. 203–208.
7. Любичева С.Ф. Защита потерпевшего от преступления: правовые аспекты / С.Ф. Любичева // Юрист. – 1998. – № 1. – С. 65–69.

8. Шаповалова Л.И. Возмещение потерпевшему вреда, причиненного преступлением, как способ обеспечения его прав и законных интересов / Л.И. Шаповалова // Конституційні гарантії захисту людини в сфері правоохоронної діяльності : матер. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 24–25 вересня 1999 р.). – Дніпропетровськ : Дніпропетровський юридичний інститут МВС України, 1999. – С. 308–313.
9. Criminal Justice Act 1988 Chapter 33 Office of Public Sector Information [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1988/ukpga_19880033_en_1.
10. Зер Х. Введение в восстановительное правосудие / Х. Зер // Правосудие по делам несовершеннолетних. Перспективы развития : сб. статей. – Вып. 1. – М. : МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 1999. – С. 115–126.
11. Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 Chapter 6 Office of Public Sector Information [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000006_en_1.
12. Зарубежное законодательство в борьбе с терроризмом / [И.С. Власов, Н.А. Голованова, С.А. Ионцева, А.А. Меньших и др.] ; отв. ред. И.С. Власов. – М. : Городец-издат, 2002. – 144 с.
13. Уголовное право Соединенных Штатов Америки : сб. нормат. актов / сост., отв. ред. И.Д. Козочкин. – М. : Изд-во УДН, 1986. – 160 с.
14. О социальной помощи в Германии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vorota.de/WEB455.AxCMS>.
15. Меньших А.А. О возмещении ущерба жертвам преступлений во Франции / А.А. Меньших // Журнал российского права. – 1999. – № 3(4). – С. 158–165.
16. Уголовный кодекс Франции 1992 г. / под ред. Л.В. Головки. – М. : Юридический центр Пресс, 2002. – 650 с.
17. Уголовный кодекс Испании 1995 г. / под ред. Н.Ф. Кузнецовой. – М. : Зерцало, 1998. – 218 с.
18. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино 1974 г. (состоянием на 2001 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://law.edu.ru/search/search.asp>.
19. Пюрковска-Флегер И. Новый Уголовный кодекс Республики Польша (основные положения) / И. Пюрковска-Флегер // Актуальные проблемы государства и права на современном этапе : матер. Междунар. науч. конф. студ. и аспирантов (г. Минск, 27–28 октября 2000 г.) / под ред. В.М. Хомича. – М., 2001. – С. 237–241.
20. Уголовный кодекс республики Польша 1997 г. / под ред. Н.Ф. Кузнецовой. – М. : Тесей, 2001. – 128 с.
21. Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди громадянам, які потерпіли від злочину : проект Закону України № 0907 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2.

Анотація

Горбачова І. М. Державне забезпечення компенсаційної функції кримінальної відповідальності в кримінальному праві зарубіжних країн. – Стаття.

Статтю присвячено питанням правового регулювання й забезпечення компенсації спричиненої злочином шкоди в зарубіжних країнах. Виявлено, що кримінально-правову політику багатьох зарубіжних країн спрямовано на створення державних гарантій у питаннях компенсації шкоди потерпілому від злочину. Такий механізм дозволяє забезпечити компенсацію шкоди жертві у випадках, коли порушника не виявлено правоохоронними органами, він є неплатоспроможним, не може здійснити виплату до винесення вироку суду тощо.

Ключові слова: компенсація, матеріальна шкода, моральна шкода, потерпілий від злочину, жертва, кримінальна відповідальність, реституція, злочин.

Аннотация

Горбачева И. М. Государственное обеспечение компенсационной функции уголовной ответственности в уголовном праве зарубежных стран. – Статья.

Статья посвящена вопросам правового регулирования и обеспечения компенсации причиненного преступлением вреда в зарубежных странах. Выявлено, что уголовно-правовая политика ряда зарубежных стран нацелена на создание государственных гарантий в вопросах компенсации вреда потерпевшему от преступления. Такой механизм позволяет обеспечить компенсацию вреда жертве в случаях, если нарушитель не выявлен правоохранительными органами, неплатежеспособен, не может осуществить выплату до вынесения приговора судом и так далее.

Ключевые слова: компенсация, материальный вред, моральный вред, потерпевший от преступления, жертва, уголовная ответственность, реституция, преступление.

Summary

Gorbachova I. M. Government support to the compensatory function of criminal responsibility in criminal law of foreign countries. – Article.

Article is devoted questions of legal regulation and providing compensation to of harm caused by the offense in foreign countries. It was revealed that the criminal policy of several foreign countries aimed at establishing the state guarantees in matters of compensation to victims of crime. Such mechanism allows to provide compensation of damage to the victim in cases if the offender is not identified by law enforcement agencies, is insolvent, or to make a payment court before sentencing, etc.

Key words: compensation of the material damage, moral damage, victim of the offense, victim, criminal responsibility, restitution, crime.

УДК 343.223

Н. Г. Арманов

ОТКАЗ ОТ ПРИМЕНЕНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПРИ СОВЕРШЕНИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТ. 355 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ

Постановка проблемы. Наличие уголовно-правовой нормы, содержащей признаки определенного состава преступления в Особенной части Уголовного кодекса Украины (далее – УК Украины), порождает потребность в определенных мерах уголовно-правового воздействия, которые должны предусматриваться за совершение такого деяния. Распространенной, но далеко не единственной такой мерой является уголовная ответственность. А.Н. Трайнин в свое время отмечал, что наличие в действиях субъекта признаков состава преступления в полной мере обосновывает применение к виновному санкций, однако из этого нельзя делать вывод, что наличие состава всегда и безусловно влечет уголовную ответственность [1, с. 331]. Средства уголовно-правового воздействия, не связанные с реализацией уголовной ответственности, находят все больше сторонников в юридических научных кругах, однако при этом достаточно редко рассматривается взаимодействие таких средств, установленных Общей частью УК Украины, с нормами Особенной части.

Анализ последних исследований. На сегодняшний день известными отечественными учеными-криминалистами Ю.В. Баулиным, А.А. Дудоровым, О.О. Книженко, В.Н. Куцом, Н.И. Хавронюком, П.В. Хряпкинским, А.Н. Яценком и другими акцентируется внимание на необходимости расширения сферы уголовно-правовых мер воздействия, не связанных с непосредственной реализацией уголовной ответственности. Набирает обороты политика реституционного правосудия.

Целью статьи является экстраполяция отказа от применения уголовной ответственности на конкретный *corpus delicti*, предусмотренный действующей редакцией ст. 355 УК Украины, а также заложенный в теоретическую модель ответственности за нарушение порядка разрешения имущественных и неимущественных споров, ранее предложенную нами [2; 3].

Изложение основного материала. Актуальными становятся вопросы разработки конкретных способов воздействия на виновное лицо без использования инструментария уголовной ответственности, вопросы расширения сферы применения